

Exil (verbanning) en Exodus (uittocht)

Liturgiesuggesties:

Gezang 429: 1, 2 en 3
Psalm 107: 1 en 4
Psalm 119: 43
Psalm 139: 9
Mattheüs 2: 13-23
Psalm 118: 8 OB
Openbaring 12: 1-18
Psalm 118: 14 OB
Gezang 442
Psalm 72: 4 en 7

***

Gemeente van onze Here Jezus Christus, broeders en zusters, jongelui,

"Een vrouw met de zon bekleed, met de maan onder haar voeten en een krans van twaalf sterren op haar hoofd" ... staat op het punt een Kind ter wereld te brengen. Een grote, rossige draak, met zeven gekroonde koppen en tien horens ... houdt haar scherp in de gaten. Zijn staart zwiept een derde van de sterren weg en gooit ze op de aarde. Hij staat te wachten op de geboorte van een Kind. Zodra het Kind geboren is zal de draak het met zijn opengesperde muil grijpen en verslinden. Het lijkt op een sprookje uit de duizend-en-één-nacht. Iets voor de Efteling of zo, de sprookjeswereld van het Brabantse Kaatsheuvel.

Wie zijn Bijbel kent ... weet wel beter.
De vrouw en het Kind brengen ons op Patmos, een klein eilandje voor de kust van Turkije.
Daar zit Johannes, verbannen om zijn geloof in Jezus Christus.
Voor hem gaat - op de eerste dag van de week - de hemel open.
God geeft hem een blik in de toekomst.
De toekomst van zijn kerk, van zijn gemeente op aarde en in de hemel.
Wij kijken over Johannes' schouder mee.

Johannes ziet in het droomgezicht van Openbaring 12 ... de vrouw en de draak.
De vrouw staat symbool voor het volk van Israël.
Met haar mooiste kleren aan staat zij op het punt om te bevallen.
Uit haar zal een Kind geboren worden.
Het Christuskind, de Messias van Israël ...
De draak in het droomgezicht is: *"de oude slang, die genoemd wordt duivel en de satan."*
Met een enorme brutaliteit waagt hij het om het domein van God binnen te dringen.
Enorme verwoestingen richt hij daar aan.
Een deel van de engelen sleept hij achter zich aan.
Maar het gaat hem uiteindelijk om dat Kind.

Want het Kind dat geboren wordt in Openbaring 12 is de sleutel in de geschiedenis van God met mensen.

Als het de draak, de satan, lukt om het Kind te pakken te krijgen ... als hij het voor elkaar krijgt om het Kind te vernietigen ... dan is hij de grote overwinnaar.

Maar als dat Kind blijft leven ... dan is de ondergang van de draak hoogstens een kwestie van tijd.

Dan ziet Johannes dat het Kind geboren wordt: *"En zij baarde een zoon, een mannelijk wezen, dat alle heidenen zal hoeden met een ijzeren staf; en haar kind werd plotseling weggevoerd naar God en zijn troon."*

Maar voordat het zover is, voordat Jezus naar de hemel zal gaan, stelt de draak, de satan, alles in het werk om het Kind te vernietigen.

Herodes is zijn eerste instrument.

Kindermoord in Bethlehem!

***

"Sta op - Jozef -, neem het kind en zijn moeder en vlucht naar Egypte, en blijf aldaar, totdat Ik het u zeg; want Herodes zal alles in het werk stellen om het kind om te brengen."

Jozef, gemeente, droomt.

Een engel - een boodschapper van God - verschijnt hem in de nacht.

Door die droom gedreven ... gaat hij. In geloof en in vertrouwen.

'Wat de toekomst brenge moge ... mij geleid des Heren hand.'

"Hij stond op en hij nam in de nacht het kind en zijn moeder en week uit naar Egypte."

Uitwijken. Dat doe je als boze machten dreigen.

De wijzen uit het Oosten wijken uit langs een andere weg.

Jozef wijkt uit naar Egypte. Later zal hij uitwijken naar Galilea.

Jezus wijkt uit, telkens weer.

Het is werkwoord dat past bij vluchtelingen, asielzoekers en bij Jezus die Zijn koninkrijk brengt in de weg van vernedering, gevangenschap en kruis.

Naar Egypte. Naar het land van de vleespotten en de overvloed.

Vluchtland bij uitstek. Toevluchtsoord voor vervolgd in Israël.

Jerobeam, Jeremia en Baruch en vele anderen vluchtten naar Egypte.

Het land is dichtbij, groot en veilig.

In Jezus' dagen wonen veel Joden in Egypte.

In Alexandrië alleen al één miljoen - las ik.

Jozef kan dus zijn eigen taal blijven spreken, en naar zijn eigen synagoge gaan.

Maar Egypte is heilshistorisch meer dan een vluchtland.

Egypte is ook het land van de farao-koning, van de afgoden en van de verdrukking. Diensthuis van de duivel en van de dood.

Jozef in Egypte. Dat is wat je noemt: een bekend verhaal.

Al eerder is er een Jozef vanwege zijn dromen in Egypte terecht gekomen.

Jozef: de zoon van Jacob, die ook wel Israël werd genoemd.

De aartsvader Jozef, de zoon van Israël. Jozef in Egypte.
Lang is het volk Israël daar gebleven.
Totdat uiteindelijk God zijn volk uit Egypte heeft bevrijd.
Totdat uiteindelijk God het daar heeft weggehaald.
Uit dat diensthuis van de duivel en de dood.
Exodus ... uittocht.

Zou, gemeente, dat alles iets te maken hebben met de reis van de kleine Jezus naar Egypte?

Ik weet het wel zeker.

Want gaat het in Mattheüs 1 - in al die namen die genoemd worden - over de Genesis, over de geboorten, over de voorouders van Jezus.

In Mattheüs 2 gaat het over de Exodus, over de uittocht.

En over alles wat aan die uittocht vooraf gaat.

Mattheüs wil als het ware zeggen: hier gaat een tweede Jozef op weg.

Hier gaat Jezus, die de ware Jozef is, naar Egypte.

Zoals eens zijn voorgeslacht.

De zonen van Jacob: Simeon, Ruben, Levi en al die anderen.

En vanuit dit Egypte, dat symbool van alles wat kwaad kán en kwaad dóet, vanuit de duisternis van het diensthuis, roept God straks opnieuw zijn Kind, zijn Zoon, Jezus.

Zo begint God opnieuw. Een nieuw begin met Israël.

Een nieuw begin met u en jou en mij.

"Sta op, neem het kind en zijn moeder en vlucht naar Egypte, en blijf aldaar, totdat Ik het zeg."

*

Hoe lang, gemeente, Jozef, Maria en Jezus in Egypte zijn geweest?

De oudkerkelijke traditie noemt 2 tot 3½ jaar.

Men denkt daarbij opnieuw aan Openbaring 12 waar gesproken wordt over 1260 dagen dat de vrouw door God wordt onderhouden in de woestijn.

En over een tijd, tijden en een halve tijd.

Men weet trouwens ook aan te geven wáár Jozef, Maria en Jezus hebben gewoond.

In een plaats genaamd: Matarea bij Leóntopolis.

Ik heb niet de moeite genomen om het op een kaart na te kijken.

Egypte. Dat is - heilshistorisch gezien - belangrijk.

Immers de profetie van Hosea 11 vers 1 moet vervuld worden: *"Uit Egypte heb Ik mijn Zoon geroepen!"*

*

Ziet u de (theologische) lijnen terug-lopen van Mattheüs 2 naar het Oude Testament?

Niet verwonderlijk wanneer we ons realiseren dat Mattheüs in de eerste plaats zijn evangelie geschreven heeft voor mensen die het Oude Testament door en door kennen.

Die het van jongs af aan - als het ware - met de papepel is ingelepeld.

Mattheüs schrijft zijn evangelie voor zijn joodse geloofsgenoten.

Vandaar ook die talrijke verwijzingen naar het Oude Testament.

De kindermoord van Bethlehem herinnert dan ook naar de kindermoord in Egypte. De moord van de Farao op alle joodse jongetjes (Exodus 1 vers 22).

Een nieuwe 'koning-farao', Herodes is zijn naam, gaat opnieuw een gruwelijk werk bedrijven.

Dat gebeurt als hij bemerkt dat hij door de wijzen uit het Oosten ... voor de gek is gehouden.

Daarom is Herodus ... woedend. Hij is - schrijft Mattheüs, in hevige toorn ontstoken. De wijzen uit het Oosten zijn hem door de vingers geglipt.

Ze hebben de Koning der Joden ... misleid.

Langs een andere weg zijn ze naar hun land teruggekeerd. Zonder in het paleis van Jeruzalem verslag uit te brengen van hun bezoek aan de stal van Bethlehem aan de grote koning.

"En van Godswege in de droom gewaarschuwd om niet tot Herodes terug te keren, trokken zij langs een andere weg naar hun land terug."

Herodes de Eerste. Herodes de Grote. Koning van Juda.

Bekwaam staatsman en strateeg.

Door zijn subtiel politiek manoeuvreren weet hij zijn rijk even groot te maken als dat van koning David, 1000 jaar daarvoor.

Gehaat door het Joodse volk.

Gewantrouwd door zijn hele omgeving. Iedereen die hij verdenkt van samenzwering tegen hem, laat hij ombrengen.

Zelfs zijn vrouw en drie van zijn zoons.

De kindermoord van Bethlehem past uitstekend in het beeld dat wij van hem hebben op zijn oude dag.

"Toen Herodes zag, dat hij door de wijzen misleid was, ontstak hij in hevige toorn en zond bevel om in Bethlehem en het gehele gebied daarvan al de jongens van twee jaar oud en daar beneden om te brengen, in overeenstemming met de tijd, die hij bij de wijzen had uitgevorst."

*

Kindermoord in Bethlehem.

Herodes is - net als de Farao-koning van het bijbelboek Exodus - een instrument in de handen van de satan.

Achter beiden staat de rossige draak van Openbaring 12.

Het Kind moet en zal vernietigd worden. Tot elke prijs.

Hoeveel onschuldige kinderen zouden er in Bethlehem en omgeving de dood hebben gezien? 15, 20.

Wie zal het zeggen? Wat een bitter verdriet moet dat geweest zijn in die kleine stad!

Alle jongens van twee jaar oud en daar beneden moeten hun leven geven voor het Kind in Egypte. Straks zal dit Kind - aan het kruishout van Golgotha - zijn leven geven ... voor duizenden en miljoenen.

Plaatsvervangend.

Het lijkt zo zinloos.

{Net zo zinloos als de dood van honderd schoolkinderen in Bangui in 1978. Ze werden - in opdracht van ex-keizer Bokassa - door soldaten opgepakt. Ze hadden

gedemonstreerd tegen het verplicht aanschaffen van schooluniformen die ze veel te duur vonden.

De uniformen werden gemaakt in een fabriek die het eigendom was van Bokassa zijn vrouw.

In een gevangenis aan de rand van de hoofdstad Bangui werden ze vermoord. Volgens een commissie van Afrikaanse advocaten gaf keizer Bokassa daartoe de opdracht en hielp zelf mee aan het bloedbad.}

Macht, angst en woede, gemeente, kunnen zelfs koningen en keizers ertoe brengen de meest gruwelijke misdaden te begaan. Toen en nu.

*

Kindermoord in Bethlehem.

Herodes, gemeente, is maar wat bang zijn eigen koningschap aan dit Kind te moeten verliezen.

Hij zal ervoor zorgen dat de tijd van Jeremia zich herhaalt: Moeders die wenen om kinderen, die er niet meer zijn.

Want wat hier in Bethlehem gebeurt bepaalt de Joodse lezers van het evangelie van Mattheüs bij wat er eeuwen geleden in Rama is gebeurd.

"Zo zegt de HERE: Hoor, te Rama klinkt een klacht, bitter geweest: Rachel weent om haar kinderen, zij weigert zich te laten troosten over haar kinderen, omdat er geen meer is."

Rachel, stammoeder van Israël.

Hartstochtelijk verlangt ze naar kinderen: 'Geef mij kinderen, anders ga ik dood.'
(Genesis 30:1)

Na een pijnlijke bevalling roept de vroedvrouw uit: 'Prachtig, je hebt weer een zoon!'

Maar Rachel weigert de troost.

Met haar laatste krachten - want ze sterft - noemt ze het kind: Ben-oni, kind van mijn smart.

De ontroostbaarheid van Rachel komt terug bij de ballingschap.

Eerst worden de zonen van Jozef (Efraïm, het noordrijk) weggevoerd.

Daarna die van Ben-oni (Benjamin, het zuidrijk).

Het vertrekpunt van de beide verbanningen is Rama.

Tien kilometer ten noorden van Jeruzalem, aan de weg naar Babylon.

Daar staan huilende moeders hun zonen na te kijken.

In hen ziet Jeremia, de profeet, de onmatig verdrietige stammoeder van Israël, Rachel.

Rachel weigert zich te laten troosten.

Maar de profeet buigt niet het hoofd.

'Er is hoop voor de toekomst, zegt de Here.

Want de kinderen zullen uit het land van de vijand terugkeren.' (Jeremia 31: 16,17)

In het wee-klagen van de moeders van Bethlehem hoort Mattheüs het wee-klagen van Israëls stammoeder Rachel.

En in de troost van Jeremia aan Rachel mag ook de troost voor de moeders in Bethlehem liggen.
Er is - zo profeteert Jeremia - van Godswege een weg ten leven, die niet verbroken wordt.
God maakt eens het kwade goed. Tot in onze tijd.
Steeds, waar het wenen van Rachel om haar weggevoerde en gedode kinderen gehoord wordt.
Rachel is Israël. Rachel is meer.
Rachel is iedere moeder, die lijdt om haar weggevoerde, verbrande en gedode kinderen. Waar ook ter wereld.

Sommige sterfgevallen zijn zo triest.
Hoeveel kinderen komen niet om in het verkeer?
En dan moet je zo'n jong kind zien sterven aan kanker of aan aids!
Of die stervende hongerlijdertjes uit Somalië en Afghanistan!
Ook in ons verdriet zegt de Here ... mogen we niet bedroefd zijn als degenen die geen hoop hebben.
'Ik heb het laatste woord en niet de dood.'
'De kinderen zullen uit het land van de vijand terugkomen!'

*

Er kunnen, broeders en zusters, jongelui wel eens van die momenten in je leven komen dat je ten einde raad bent.
In de meest letterlijke zin van het woord.
Alles wordt je ontnomen.
De dokter geeft je geen hoop meer.
In de zaak of in je gezin loopt het helemaal mis.
Het heeft geen zin meer om aan allerlei mensen om hulp te vragen.
Er is ook geen verzekering die de schade dekt.
Dat zijn aangrijpende momenten in een mensenleven.
Dat je voelt niets meer in je handen te hebben.
En vluchten ... ach vluchten kan niet meer.
'Heer, wijs mij een deur, wijs mij de weg!'
God wijst je een deur. God wijst je een weg.
Zelfs al moet je daarvoor eerst naar Egypte, naar het land van de duisternis en de dood.

*

*"Sta op, neem het Kind en zijn moeder en reis naar het land Israël, want zij, die het kind naar het leven stonden, zijn gestorven.
En hij stond op en hij nam het kind en zijn moeder en kwam in het land Israël."*
Broeders en zusters, jongelui, opnieuw een droom.
Voor de derde keer in zijn leven verschijnt aan Jozef een engel van de Here.
De Exodus, de Uittocht uit Egypte staat voor de deur.
Opnieuw gaat God bevrijdend ingrijpen.
Hij opent een deur. Hij opent een weg.

Herodes de Grote is inmiddels op een akelige en pijnlijke manier aan het einde van zijn leven gekomen.
De HERE heeft de satan zijn duivels instrument uit handen genomen.
De weg naar het beloofde land, naar Israël ligt open. Het is het land van de Messias van Israël.

"Uit Egypte heb Ik mijn Zoon geroepen!"

Mijn Zoon.

In de oren van de gelovige Israëliet klinken die woorden als muziek in de oren.

Israël is in het Oude Testament ... mijn zoon, Gods zoon.

Geroepen uit Egypte om zoon van God te zijn.

Mattheüs ziet echter meer. Mattheüs trekt de lijnen door.

Het Kind Jezus vertegenwoordigt hier het nieuwe Israël, het nieuwe volk van God.

Samengebracht uit Joden en uit heidenen onder het kruis van Golgotha.

De profetie van Hosea 11 vers 1 wordt vervuld.

Net als Jozef is Jezus in Egypte bewaard.

Net als Mozes wordt Hij uit Egypte geroepen.

Maar heel even lijkt de Intocht in het beloofde land in de woestijn te stranden.

Archelaüs is immers koning over Judéa, in plaats van zijn vader Herodes.

Archelaüs: al net zo'n 'lieve' koning.

Wat wreedheid betreft treedt Archelaüs in de voetsporen van zijn vader.

De geschiedenis vertelt ons dat hij een bloedbad aanricht onder opstandige Joden.
3000 Doden in Jeruzalem!

Hij is een nog wredere bloedhond dan zijn vader.

Jozef wijkt daarom uit.

Opnieuw moet er een droom en een engel van de Here aan te pas komen.

Jozef wijkt uit: naar Nazareth.

In het gebied van Galilea. Gebied van de heidenen.

Een 'gat' in de provincie. Ergens achteraf.

"Opdat in vervulling zou gaan hetgeen door de profeten gesproken is, dat Hij Nazoreeër zou heten."

Nazoreeër. Twee betekenissen klinken hierin mee.

Uit Nazareth: daarin horen we iets van minachting.

'Kan uit Nazareth, uit dat 'gat', iets goeds voortkomen?' vraagt Nathanaël.

De geestelijke leiders in Jezus' tijd hebben geen kans voorbij laten gaan om de mensen aan zijn verachtelijke kom-af te herinneren.

De schande die over Jezus kwam omdat Hij 'maar' een Galileër was heeft zich later eindeloos verdiept.

De 'ontelbare smaadheden', zoals het avondmaalsformulier ze noemt, zijn wapens geweest van satan om Jezus' hart te breken.

Schande breekt het moreel en legt een mens lam.

Maar het woord Nazoreeër kan ook verband houden met het Hebreeuwse woord:

Nézèr.

Het is het woord voor 'rijsje' uit Jesaja 11 vers 1.

Het rijsje dat voortkomt uit de afgehouden tronk van Isaï, de vader van koning David.
Dan wil Mattheüs ons laten weten - net als in de Genesis uit hoofdstuk 1 - dat Jezus uit het huis en het nageslacht van koning David stamt.
Jezus is dat rijsje, die scheut die nieuw leven geeft aan de afgehouden boom van het koningshuis van David.
Jezus, de Nazoreeër, de zoon van David, de Messias van Israël.

*

Belaagd, bewaard en geroepen.
Het leven van de Messias van Israël verloopt zo geheel anders dan wij ons mensen ons dat hadden voorgesteld.
Ook in Mattheüs 2 ontdekken we dat God de grote Regisseur is, die de achter de schermen alles in de gaten houdt.
Alles verloopt volgens zijn plan.
Jezus gaat de weg die eens Jozef en Mozes zijn gegaan.
De weg náár Egypte. De weg uit Egypte.
De weg naar het beloofde land.
Het is de weg van de Messias, die zijn volk straks zal brengen naar het land van Gods beloften.
Het land dat overvloedt van melk en honing, van welvaart en van overvloed.
Van harmonie en van shalom, vrede.

*

Kindermoord in Bethlehém. Wat betekent dit alles nu voor ons?
Dit, gemeente: in Jezus begint God zijn geschiedenis opnieuw.
In Jezus scheidt God iets nieuws.
In Jezus begint God helemaal van voren af aan.
In Jezus begint God weer met een schone lei.
Jezus zal overdoen wat Israël verkeerd heeft gedaan.
Jezus zal - komend vanuit Egypte - niet mopperen in de woestijn, maar gehoorzaam de wil van zijn Vader doen.
Jezus gaat nu de weg die Israël ging.
Maar hoe anders zijn zijn woorden en zijn daden!
"Uit Egypte heb ik mijn Zoon geroepen!"
God dank: wij mogen achter Jezus aan, de Zoon, op weg naar het beloofde land!
Gaat u, ga jij mee?
Je hoeft niet bang te zijn voor wat je in de woestijn van het leven zult tegenkomen.
Jezus gaat je voor.
Hij brengt je veilig Thuis!

Amen.

Ds. Jan K.C. Kronenberg, Haarlem 13 januari 2002

! Graag een mailtje wanneer deze preek in een gemeente wordt gelezen. !